

Lyhyesti

"Tutkija ei ole likaa" eikä identiteetti "lentävä lautanen"
Diskursiivisten diskurssien kamppailua
interdiskursiivisissa representaatioissa
Kirkkohistorioitsijat vauhdissa
Kalevala-instituutti
Kriittinen massa yksien aivojen kokoinen
Pousar luopui kirjoistaan - melkein
Tähtiharrastus vetää väkeä
Täällä seura, missä tutkija?
Kyllä kirja kestää
Vuoden 1997 rakennushanke
Virhe
Fysiikan palkinto Kari Enqvistille
Suurmiesten kuolemattomat tokaisut

"Tutkija ei ole likaa" eikä identiteetti "lentävä lautanen"

[SIVUN ALKUUN](#)

Tieteen kieli voi toisinaan olla varsin värikästä ja lennokasta, ellei suorastaan runollista. Väitöstilaisuudessa pidetyissä lectio praecursoriassa saatetaan todeta vaikkapa että "Identiteetin rakentamisessa se mikä näyttää rajalta, ei suinkaan aina sitä ole. Identiteetti ei nimittäin ole esine vaan prosessi. Se ei edes ole lentävä lautanen, vaikka oheinen kaavio siitä näyttääkin".

Tutkimusmetodia saatetaan kuvata puolestaan seuraavasti: "Tutkija ei ole likaa, joka pitäisi lakaista maton alle tutkimuksen analyysivaiheessa. Käyttämässäni ... jäsenkategorisoinnin analyysissä otetaan vakavasti sekä tutkittavien ihmisten että tutkijan arkiymmärrys".

Em. etnomusikologian alan väitöskirjassa lähdettiin siitä, että tutkija ei koskaan voi astua asian ulkopuolelle. Niinpä väittelijäkin tutkimuksessaan analysoi omaa vaikutustaan ja sijaintiaan tutkimuskentällä.

Diskursiivisten diskurssien kamppailua
interdiskursiivisissa representaatioissa

[SIVUN ALKUUN](#)

Toisenlaista kieliä edustaa diskurssipainotteinen tutkimuskieli, joka tuntuu juuttuneen takiaisen lailla esimerkiksi kirjallisuudentutkimuksen opinnäytetöihin. Otan esimerkin uusimmasta päästä: aihe ja kirja oikeinkin kiinnostavat. Mutta se kieli. Vielä johdannossa probleemi esitetään selkokielellä. Vaan eipä aikaakaan kun iskee diskurssia oikealta ja vasemmalta:

Ensinnäkin "Ne [diskurssit] ovat kansaa koskevia teoreettisia määritelmiä tai konkreettisia kuvauksia, joissa kansa representoidaan." Toisaalta "Diskurssit ovat ... säännöstyönsä purettavissa vain lausumista käsin, joissa ne konkretisoituvat. Säännöt eivät ole pysyviä, kirjoitetun lain kaltaisia, vaan ne ovat sidoksissa erityiseen yhteiskunnalliseen, historialliseen ja sosiaaliseen ympäristöön ja tilanteeseen". - Siis niinkö, että "diskurssi" tarkoittaa milloin mitään riippuen yhteydestään? Mutta "Diskurssilla on ... myös interdiskursiivinen ulottuvuutensa", "Diskurssi on alisteinen joukolla diskursiivisia käytäntöjä", "Diskursiiviset käytännöt ovat ... diskursiivisesti muotoutuneita." Tässä muutama esimerkki parilta alkusivulta. Sitten ruoditaan tarkemmin mm. "kurjuusdiskurssia", "paremmuus- ja huonommuusdiskurssia", "vastadiskurssia", "parannusdiskurssia", "kotiliesidiskurssia", "korvapuustidiskurssia", "egotrippidiskurssia", "karjadiskurssia" ja "aution maan diskurssia".

Mahtoiko Messeniuskaan muuten tietää, että hänet "syrytettiin diskursiivisista valta-asemista"? Toisaalta "Messeniuksen tavoitteen mukaisen ja sitä vastustavan diskurssin esiin lukeminen on johtanut mahtavan menneisyyden diskurssin ja aution maan diskurssin identifioimiseen". Kirjan loppuksi muistutetaan, että "erilaisissa diskursseissa tiivistyvä diskursiivinen kamppailu."

Sanahan se 'diskurssi' vain on. Mutta onko aivan välttämätöntä toistaa sitä jokaisessa kappaleessa, jokaisessa virkkeessä, läkähdyksiin saakka? Tietokoneen etsi/korvaa -komento kaikkien diskursiivisten diskursiivisten etsimiseen ja korvaamiseen selkokielellä olisi kummasti kohentanut tämänkin esimerkitapauksen luettavuutta. Tällainen kielenkäyttö ei voi olla tieteelle pitkän päälle hyväksi. Ongelma ei tietenkään ole pelkästään tämän esimerkkikirjamme, vaan kyseessä on tietysti yleisempi probleemi. Ongelmia saattaa syntyä, jos jotkin tieteenalat ghettoistuvat omaan diskursiiviseen merkitysmaailmaansa – aivan tarpeettomasti. Arvo Turtiaista lainaten: "huudan heille kolmella kielellä: Miksi? Varför? Potsemu?"

Kirkkohistorioitsijat vauhdissa

[SIVUN ALKUUN](#)

Tieteellisten seurojen vuosikirjat ovat, toisin kun ehkä moni voisi ajatella, parhaimmillaan kelpo luettavaa: sellaiset kuin vaikkapa Ursan Tähdet-vuosikirja, Suomen Filosofisen Yhdistyksen Ajatus tai Kalevalaseuran vuosikirja. Satunnainen vuosikirjoihin kompastuva saattaisi arvella että ainakin kirkkohistorian alan vuosikirjat ovat erityisen kuivakkaa luettavaa. Vaan eipä suinkaan: otetaan nyt vaikkapa esimerkiksi tuorein Suomen kirkkohistoriallisen seuran Vuosikirja 1996. Se sisältää paitsi kymmenkunta artikkelia - joista monet ovat yleisemminkin kiintoisia - myös erityisen mielenkiintoisen ja varsin perusteellisen katsauksen (n. 140 s.) vuoden aikana ilmestyneeseen niin koti- kuin ulkomaiseen historialliseen, kirkkohistorialliseen ja kirjahistorialliseen kirjallisuuteen. Arviot (yhteensä 60) ovat usein paitsi perusteellisen analyttisiä myös terävän kriittisiä. Seuraavassa malliksi poimintoja eri arvioista rankimmasta päästä, akateemista sanan säilän heiluttelua häijyimmillään: "...väitöskirjassa on suuria heikkouksia aina tutkimuskohteen määrittelystä ja otsikoinnista alkaen" (s. 315-316), "Näinkin monien virhelehtiöiden sisältyminen vain muutaman rivin pituisiin teksteihin ei anna kovin hyvää kuvaa tekijöiden taidoista ja huolellisuudesta" (s. 331), "Heikkouksista suurin on lähteiden selostuksessa esiintyvä epätarkkuus ja huolimattomuus, joka pahimmassa tapauksessa kääntää lähteen sanoman pääläelleen ja tekee tyhjäksi sille rakentuvat päätelmät" (s. 345), "... kyseessä on yksi viime aikojen vaatimattomimmista historian opinnäytteistä. Siinä sanotaan hyvin vähän ja sekin huonosti" (s. 355), "... kirja ei ole kovin hyödyllinen" (s. 404).

Väärinkäsitysten välttämiseksi todettakoon, että etupäässä arviot kohdistuvat kelpollisiin kirjoihin ja ovat enemmän tai vähemmän positiivisia hengeltään. Edellä on poimittu esiin reippaita sivalluksia vähemmän ansiokkaista kirjoista. Mutta olennaista siis on, että sanonta tällaisissa vuosikirjoissa voi olla rehevää.

Kalevala-instituutti

[SIVUN ALKUUN](#)

Turun yliopistoon perustettiin 9.3. Kalevala-instituutti yhteistoimintasopimuksella, jonka allekirjoittivat Turun yliopiston lisäksi Suomalainen Tiedeakatemia, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Kalevalaseura ja Alfred Kordelinin Säätiö. Instituutin johtoryhmässä on myös folkloristiikan pääopettaja Helsingin, Tampereen ja Joensuun yliopistosta sekä Åbo Akademiasta.

Kalevala-instituutista ollaan luomassa valtakunnallista vertailevan eepostutkimuksen yksikköä. Instituutin avulla tieteelliset seurat ja yliopistot voivat koordinoida erityisesti ulkomaille suuntautuvaa toimintaansa.

Kalevala-instituutti ylläpitää Folklore Fellows -tutkijaverkkoa, johon kuuluu 590 aktiivitutkijaa 67 maasta. Keskeisellä sijalla instituutin toiminnassa on vuodesta 1910 ilmestyneen Suomalaisen Tiedeakatemian julkaisusarjan Folklore Fellows' Communications toimittaminen. Sarjassa on tähän mennessä ilmestynyt 263 nidettä englanniksi, saksaksi tai ranskaksi. Instituutti järjestää Uuden Kalevalan 150-vuotisjuhlintaan liittyen kansainvälisen symposiumin perinne-eeposten tutkijoille aiheesta "The Kalevala and the World's Traditional Epics" Turun yliopistossa 14.-

15.8.1999 ja siihen liittyvän koulutusseminaarin 8.-23.8.1999 suullisten eeposten variaation ja tekstuaalisuuden tutkimuksesta.

Kriittinen massa yksien aivojen kokoinen

[SIVUN ALKUUN](#)

Professori Fred Karlsson on vastikään julkaissut selvityksen Kielitieteiden tohtorinväitöskirjat Suomessa 1840-1997 (Yeisen kielitieteen laitos 1998). Kirjoituksen toiveena on, että esille tulevia seikkoja voitaisiin käyttää hyväksi tausta-aineistona tulevaisuuden kielitieteellisen tutkijakoulutuksen suunnittelussa. Karlsson toisaalta muistuttaa sangen osuvasti ettei "vannoutuneesti usko etukäteissuunnittelun autuaaksi tekevään voimaan mitä tulee tieteen ja perustutkimuksen edistämiseen. Tutkimuksen tai tutkimusympäristöjen usein mainittu "kriittinen massa" on lopulta täsmälleen yksien aivojen kokoinen."

Pousar luopui kirjoistaan - melkein

[SIVUN ALKUUN](#)

Kirjastonhoitaja Jarl Pousar on yksi Suomen merkittävimmistä bibliofiileista. Mutta rajat ne tulevat kirjankeruussakin vastaan: tila loppuu, kirjasto oli päässyt kasvamaan jo liiankin suureksi. Niinpä Pousar lahjoittikin poikkeuksellisen arvokkaan kokoelman, yhteensä 4 000 nidettä Svenska litteratursällskapet i Finlandille. Kirjat ovat 1470-luvulta 1800-luvulle saakka. Lahjoitusten joukossa on mm. seuraavia arvosteoksia: Johannes Tambacus: De consolatione theologie (Speyer 1478) Jacobus de Voragine: Legenda aurea (Strassburg 1497) Pyhä Birgitta: Revelationes celeste (Nürnberg 1500) Piaae cantiones (Greifswald 1582) Sigfridus Aronus Forsius: Om then Cometen (Tukholma 1607) Blaise de Vigenere: Les images... des deux Philostrates... (Pariisi 1614) Matthias Merian: Todten-Tanz (Frankfurt am Main n. 1670) Bång: Chronologia sacra (Viipuri 1694).

Erityisen arvokas lahjoitettu kokoelma on sidosasujen kannalta. Edes Helsingin yliopiston kirjastolla ei ole vastaavia kustantajasidoksia kokoelmissaan. Lahjoitusta voi käydä ihastelemassa Helsingin Ritarikadulla kunhan litteratursällskapet saa uuden talonsa peruskorjauksen valmiiksi ja kokoelmat sijoitetuksi. Vaikka eipä niitä kotilainoiksi taida saada, vitriineissä näytille niitä lienee kuitenkin lupa odottaa. Pousar lahjoitti kaikkiaan noin 80 hyllymetriä kirjoja, mutta jäihän sentään kotiin luettavaa vielä 40 metriä. Ja nythän voi tuoda kesähuvilalta kirjoja takaisin kotiin... Pousar työskentelee Tieteellisten seurain valtuuskunnan yhteydessä toimivassa Tieteellisen kirjallisuuden vaihtokeskuksessa.

Kyllä kirja kestää

[SIVUN ALKUUN](#)

Kirjan suurimpana uhkana ovat jotkut pitäneet tietokoneen ruudulta luettavaa informaatiota: romppuja tai internet-sivuja. "Mahdollisesti tämä tulee osoittautumaan uutuudenviehätyksen aiheuttamaksi harhaksi", kirjoittaa Tähtitieteellinen yhdistys Ursan julkaisupäällikkö Markku Sarimaa Tähdet ja avaruus -lehden pääkirjoituksessa (1/98): "Itse en ainakaan ole vielä oppinut rompuilta ja internet-sivuilta juuri muuta kuin sen, minkälaisia muotisuuntauksia niiden ulkoasussa ja rakenteessa on ollut muutaman viime vuoden aikana. Onhan kirjalla sentään 500 vuoden etumatka."

Tähtiharrastus vetää väkeä

[SIVUN ALKUUN](#)

Tähtitieteellisellä yhdistyksellä Ursalla menee hyvin: seuran jäsenmäärä kasvaa jatkuvasti huimaavaa vauhtia. Tällä hetkellä tähdistä kiinnostuneita on peräti 7348. Viisitoista vuotta sitten (1982) meni rikki 4000 raja, neljä vuotta myöhemmin 5000 ja 1993 meni rikki 6000 jäsenen raja - ja nyt siis jälleen uusi tuhatluku. Seuraava tuhatluku rikkoutuneen viimeistään ensi vuonna. Ja hyvin Ursalla menee muutenkin: sen kirjat kahmivat vuodesta toiseen erilaisia palkintoja."

Virhe

[SIVUN ALKUUN](#)

Tähdet 1998 -vuosikirjaan on pujahtanut harmillinen erhe planeettojen taulukkotietoihin (s. 86-93). Toiseksi viimeisellä sarakkeella (etelä) on planeettojen etelässäoloaikoja Helsingissä. Ilmoitetut kellonajat ovat kuitenkin kaikkea muuta kuin Suomen aikoja. Niinpä kaikkiin aikoihin on lisättävä kaksi tuntia. Sivun 7 graafisessa almanakassa ajat ovat oikein.

Tähdet ja avaruus -lehti 1/98 muistuttaakin ystävällisesti, että esimerkiksi Saturnus on 29.8. etelässä Helsingissä klo 5.00 eikä klo 3.00 kuten kirjan sivulla 90 on painettuna.

Täällä seura, missä tutkija?

[SIVUN ALKUUN](#)

Jos tähtitieteellä meneekin hyvin, on joillakin aloilla vaikeuksia herättää jäsenkuntaansa. Valtiotieteellinen Yhdistys järjesti vuotuiset tieteenalansa päivät, Poliitiikan tutkimuksen päivät. Paikalle saapui kuutisenkymmentä politiikantutkijaa, kun parhaimmillaan päivät ovat vetäneet parisataa kuulijaa. "Päivien status ei ole tutkijoiden mielisissä kohonnut niin korkeaksi, että se velvoittaisi", valittelee Tuija Parvikko Poliitikka -lehden (1/98) pääkirjoituksessa. Osa yhdistyksen johtokunnasta haluaisikin tehdä tapahtumasta myös politiikantutkimuksen näyteikkunan suurelle yleisölle ja poliittisille vaikuttajille. Parvikkokin pitää avautumista ulospäin hyvänä vaikka pitääkin "oikeaa" mallia vaikeana: "Varoittavana esimerkkinä tulee hakematta mieleen viime toukokuussa Tampereella järjestetty suuri filosofiatapahtuma, joka kokosi filosofiasta kiinnostunutta väkeä niin paljon, että Tampere-taloon jonotettiin. Filosofista oli tehty basaari, jossa saattoi käydä katselemassa ja kuuntelemassa sen verran kuin kiinnosti ja oli varaa – aivan kuin kirpputorilla. [...] Tampere-talon tapahtuma kielii nykyajalle tyypillisestä pyrkimyksestä muuttaa markkinaperusteiseksi ihan kaikki – ajattelemisen ja tutkimisen mukaan lukien. Tampere-talossa filosofiasta tuli kulutusshöydyke."

Happamia, sanoi kettu pihlajanmarjoista, saattaisi moni ajatella. Parvikonkin mielessä käväisee tämä, mutta hän toteaa olevansa enemmän huolissaan ylipäättään tiedejulkisuuden festivalisoitumisesta ja julkisuuskiipeydestä: "Aikakauden cogitoksi on tullut: olen mediassa, siis olen." "Olemmeko siis asioita yliyksinkertaistavan media-Skyllan ja itseensä kääpertyvän ja koppavuuteen taipuvaisen erikoistumis-Kharybdiksen välissä tavalla, josta ei ole pakotietä? Kumpi meidät lopulta nielaisee?"

Mutta ei Parvikko ja politiikantutkijat ole yksin haikailemassa kadonneitten jäsentensä perään. Suomen historiallisen seuran Jäsenlehdessä 2/98 kerrotaan, että seuran ohjelmatoimintaa on mielenkiinnon puutteen vuoksi karsittu. "Seuran esitelmätilaisuuksien kävijämäärät ovat jääneet vaatimattomiksi: vain 1-1,5 % kutsutuista vaivautuu paikalle. [...] Toivottavaa olisi, että tilaisuuksiin tunnettaisiin aiempaa enemmän kiinnostusta tai vaikkapa velvollisuutta saapua paikalle." Seurassa on jäseniä n. 900, joten paikalle vaivautuu juuri ja juuri kymmenen kuulijaa, joskus vähemmänkin. - Samaisessa jäsenlehdessä valitellaan myös sitä, että eturivin historiantutkijamme, tai ainakin maineikkaimmat, julkaisevat kirjoja kaupallisten kustantajien kautta eivätkä oman seuran sarjoissa. "Hetkellinen voitto voi olla pitkän tähtäimen tappio", kirjoittaa seuran esimies professori Toivo J. Nygård.

Suomen kirkkohistoriallisen seuran Vuosikirja 1996 puolestaan kertoo kuukausikokouksissaan käyneen yleensä parikymmentä henkeä. Ei sekään paljon ole, kun muistaa, että seurassa on jäseniä n. 900. Taitaa suurin osa monen seuran jäsenistä pitää muita rientoja tärkeämpinä kuin oman seuransa kokouksia. Mistä tämä kertoo? Ovatko tutkijat veltostuneet? Pitäisikö olla huolissaan? Onko tiede niin spesialisoitunut ja lokeroitunut, että useimpia tutkijoita kiinnostaa yleisesti ottaen vain se, mitä itse kulloinkin sattuvat itse tutkimaan? Toki on kuitenkin seuroja, jotka vetävät

yleisöä oikein mallikkaasti. Matematiikan päivilläkin oli yli 300 kuulijaa. Esitelmä- ja luentotilaisuudet eivät muutenkaan sinänsä ole mitenkään vanhentunut instituutio, pikemminkin päinvastoin: ainakin isommalle yleisölle tarkoitetut yleisötilaisuudet vetävät vuodesta toiseen suunnattomia yleisömääriä.

Vuoden 1997 rakennushanke

[SIVUN ALKUUN](#)

Valtion kiinteistölaitos palkitsee vuosittain omia rakennushankkeitaan, jotka se arvioi erityisen ansiokkaiksi. Vuoden 1997 rakennushankkeeksi valittiin Otaniemessä sijaitseva VTT:n mikroelektroniikkakeskuksen uudisrakennus.

Tiederakennukset nousivat muutenkin esille: viiden kunniamaininnan saaneen joukossa olivat Turun yliopiston päärakennuksen korjaus ja muutostyöt, Åbo Akademin Axelia II (lisärakennus ja muutostyö) sekä Tieteellisten seurain valtuuskunnan isännöimä Tieteiden talo Helsingin Kruununhaassa.

Lopputuloks oli varmasti palkitsemisen arvoinen. Ongelmatonta peruskorjausta ei kylläkään ollut. Talon peruskorjauksesta vastannut arkkitehti Vilhelm Helander kirjoitti projektista varsin pisteliäästi Tieteessä tapahtuu -lehdessä 7/1997.

Fysiikan palkinto Kari Enqvistille

[SIVUN ALKUUN](#)

Helsingin yliopiston teoreettisen alkeishiikkafysiikan ja kosmologian tutkija, dosentti Kari Enqvist on saanut tämän vuotisen Magnus Ehrnroothin palkinnon. Palkinnon myöntää Suomen Tiedeseura Suomen Fysikkoseuran esityksestä. Palkinnon suuruus on 60 000 markkaa. Enqvistiä on tilaisuus kuulla esimerkiksi seuraavilla Tieteen päivillä.

Suurmiesten kuolemattomat tokaisut

[SIVUN ALKUUN](#)

Suurmiesten suuhun sijoitettavat jutut ovat usein legendaarisia. Alvar Aallon juhlanäyttelyyn Helsingin Taidehallissa on koottu myös Alvarin käymää kirjeenvaihtoa. Eräs Aallon merkkiteoksia on Kansaneläkelaitoksen rakennus Helsingissä. Projektin käynnistymistä edelsivät luonnollisesti monenmoiset keskustelut ja valmistelut. Erään asiaan liittyvän kirjeen Kelan silloiselle pääjohtajalle Kaarlo Hillilälle Aalto päättää seuraavasti: "PS. Olisin tästä [talohankkeesta] mielelläni puhunut jo siellä Taidehallin juhlassakin, vaan olin niin tolkuttomasti humalassa, etten saanut otettua Sinusta siellä kiinni. Grogit sisäisesti ja naisten rinnat ulkonaisesti eivät nähtävästi sovi fysiikkalleni". Suomen Rooman instituutin Villa Lanten 40-vuotisjuhlakirjassa Näköala puolestaan kerrotaan Aallon vierailusta Villa Lantessa joulukuussa 1956. Vieraan otti vastaan silloinen johtaja Henrik Zilliacus, joka oli valmistautunut vetämään perinpohjaisen tutustumiskierroksen huvilassa. Aalto lopetti esittelyaikeet kuitenkin lyhyeen: "Olenhan minä nyt näitä taloja nähnyt. Eikö täällä sen sijaan voi saada mitään juotavaa?"